

6. *Нотаріат в Україні : [підручник] / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х. : Право, 2011. – 384 с.*

7. *Рішення Ленінського районного суду м. Донецька від 27.05.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/31479675>.*

8. *Баранкова В.В. Доказування у нотаріальному процесі / В.В. Баранкова // Проблеми законності : республ. міжвід. наук. зб. – Вип. 42. – Х., 2000. – С. 94–101.*

9. *Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 23.09.2010 р. // Архів Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області. – С. 2.*

УДК 347.1

О. Калашник,

аспірант кафедри організації судових і правоохоронних органів
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ МІСЦЕВОГО ЗАГАЛЬНОГО СУДУ

Цілком зрозуміло, що здійснення судочинства потребує виконання інших функцій, що за своїм змістом не є правосуддям, однак спрямовані на створення умов для його відправлення кожним суддею та забезпечення функціонування суду як державного органу в цілому (наприклад, прийняття позовних заяв і скарг, оформлення й відправлення поштової кореспонденції, повідомлення учасників судового процесу про день, час та місце розгляду справи, фіксації судового засідання технічними засобами тощо). Саме на виконання вказаної роботи спрямована діяльність працівників апарату суду.

Окремі аспекти діяльності апаратів судів висвітлені в роботах О.Ю. Дудченка, В.А. Капустинського, І.Є. Марочкина, А.Й. Осетинського, В.В. Сердюка. Водночас питання діяльності апаратів місцевих загальних судів ґрунтовно не вивчались. У зв'язку із цим завданням статті є дослідження правових основ організації й функціонування апаратів місцевих загальних судів, а метою – вироблення рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання їхньої діяльності.

У науковій літературі апарат суду розглядають як його самостійну складову частину, яка утворюється відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1, с. 24]. З таким підходом до розуміння апарату суду погодитися не можемо, оскільки відповідно до ч. 4 ст. 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевий загальний суд складаєть-

ся виключно із суддів [2]. Колектив авторів навчального посібника за загальною редакцією І.Є. Марочкина не пропонує визначення поняття «апарат суду», а лише зазначає, що «для вивільнення суддів від виконання завдань, які безпосередньо не пов'язані з відправленням правосуддя, спрямована діяльність спеціально уповноважених на те осіб, які виконують різноманітні функції й у сукупності складають апарату суду» [3, с. 58].

Отже, відштовхнувшись від зазначеного й враховуючи положення ч. 1 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», під апаратом місцевого загального суду розуміємо об'єднання осіб, які працюють у місцевому загальному суді та виконують завдання, спрямовані на створення умов для здійснення правосуддя, а також функціонування місцевого загального суду як органу судової влади.

Повноваження апарату місцевого загального суду визначені в Типовому положенні про апарат місцевого, апеляційного судів, затверджені наказом Державної судової адміністрації України від 28 вересня 2012 року № 115, та систематизовані в три групи: 1) у сфері організаційного забезпечення; 2) у сфері документального й інформаційно-технічного забезпечення; 3) у сфері фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення. На наш погляд, такий поділ повноважень апарату суду не зовсім вдалий, адже організаційне забезпечення роботи суду в цілому є завданням апарату місцевого загального

суду (ч. 1 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») і включає в себе документальне, інформаційно-технічне, фінансове, кадрове та матеріально-технічне забезпечення [4].

Враховуючи вказане, повноваження апарату місцевого загального суду за змістом пропонуємо поділити на 5 груп: 1) у сфері методичного забезпечення: виконання наказів і розпоряджень голови суду, наказів керівника апарату суду, ведення судової статистики, підготовка аналітичних довідок, таблиць, узагальнень із питань судової статистики, формування статистичних звітів про роботу суду тощо; 2) у сфері документального забезпечення: забезпечення ведення протоколів зборів суддів суду, нарад, прес-конференцій тощо, забезпечення ведення журналів (протоколів) судового засідання, фіксування судового процесу (судових засідань) технічними засобами, проведення відеоконференцій, ведення контрольних примірників актів законодавства України, організація бібліотечно-інформаційної роботи в суді, забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу суду; 3) у сфері фінансового й матеріально-технічного забезпечення: розроблення проектів штатного розпису та кошторису видатків на утримання суду, забезпечення підготовки пропозицій щодо обсягів фінансування суду, здійснення заходів щодо фінансового забезпечення суддів та працівників апарату суду; 4) у сфері кадрового забезпечення: забезпечення роботи з кадрами апарату суду та ведення кадрового діловодства суду, забезпечення реалізації державної політики у сфері державної служби з питань управління персоналом суду, здійснення документального оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення; 5) у сфері інформаційної діяльності: забезпечення заходів взаємодії суду із засобами масової інформації, підготовки та поширення матеріалів про діяльність суду, вивчення та узагальнення питань, які порушуються громадянами в їхніх зверненнях тощо.

Чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не визначає склад апарату місцевого загального суду, а лише в ч. 6 ст. 149 закріплює положення про те, що структура й штатна чисельність апаратів місцевих судів за погодженням з головою суду затверджуються відповідним територіальним управлінням Державної судової адміністрації України. На нашу думку, такий підхід законодавця до вирішення зазначеного питання є виправданим, оскільки кількість суддів у місцевих загальних су-

дах, а також число справ, що надходять до розгляду, не є однаковими в усіх судах, а тому визначити оптимальну структуру апарату суду й чисельність його працівників загалом для усіх місцевих загальних судів неможливо. Наприклад, у Міжгірському районному суді Закарпатської області в штаті 19 працівників апарату та 3 судді [5], тоді як у Святошинському районному суді м. Києва, у якому здійснюють правосуддя 33 судді, функціонує апарат у складі 115 працівників [6].

На нашу думку, потребує уточнень положення ч. 5 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу», адже не всі працівники апарату місцевого загального суду є державними службовцями. У цьому випадку мова йде про прибиральниць, водіїв, кур'єрів, діловодів, умови працевлаштування, права й обов'язки яких регулюються законодавством про працю. З метою вдосконалення законодавства у сфері регулювання правового статусу працівників апарату місцевого загального суду пропонуємо ч. ч. 4 та 5 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» викласти в такій редакції: ч. 4 – «Державні службовці апарату суду призначаються на посади та звільняються з посад керівником апарату в порядку, передбаченому законодавством про державну службу. Інші працівники апарату суду приймаються на роботу та звільняються з роботи керівником апарату в порядку, передбаченому законодавством про працю», ч. 5 – «Права, обов'язки й відповідальність державних службовців апарату суду визначаються Законом України «Про державну службу». Умови оплати праці, матеріально-побутового, медичного, санаторно-курортного й транспортного забезпечення працівників апарату суду визначаються на засадах, що встановлені для відповідної категорії працівників апаратів центральних та місцевих органів виконавчої влади».

Апарат місцевого загального суду очолює його керівник, правовий статус якого, як справедливо зазначила В.С. Сергієнко, «із набранням чинності Законом України «Про судоустрій і статус суддів» отримав нове визначення, оскільки було значно розширено його повноваження» [7, с. 97]. Так, на сьогодні до його повноважень відповідно до п. 14 Тимчасового положення про апарат віднесено організацію та контроль ведення діловодства в суді відповідно до інструкції з діловодства, розроблення й затвердження положення про структурні підрозділи, посадових інструкцій заступника керівника апарату

й працівників апарату суду, видання наказів із кадрових питань щодо працівників апарату суду (державних службовців та працівників), у тому числі помічників суддів (за поданням судді), видання наказів та розпоряджень і питань функціонування суду та організаційного забезпечення його діяльності та ін.

Згідно із ч. 3 ст. 149 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» керівника апарату місцевого загального суду, його заступника призначає на посаду та звільняє з посади начальник відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України за поданням голови місцевого суду. Керівником апарату місцевого загального суду може бути особа, яка має вищу юридичну, економічну освіту або вищу освіту в галузі державного управління з освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, стаж роботи за фахом на посадах державної служби відповідної групи/підгрупи або на відповідних посадах в органах місцевого самоврядування не менше трьох років, або в інших сферах не менше п'яти років (п. 11 Типового положення про апарат). Керівник апарату інформує збори суддів (звітує перед ними) про свою діяльність, а тому з впевненістю можна стверджувати, на сьогодні він підзвітний зборам суддів місцевого загального суду. Крім того, враховуючи ту обставину, що посада керівника апарату входить до структури й штатної чисельності апарату, вважаємо, що голова суду уповноважений здійснювати контроль і за його діяльністю.

Покладення на керівника апарату частини організаційно-розпорядчих повноважень, що за раніше діючим законом про судоустрій здійснювалися головою суду, вважаємо правильним кроком законодавця. Такий перерозподіл повноважень сприятиме створенню належних умов для здійснення суддями, у тому числі й тими, що займають адміністративні посади, правосуддя, зменшенню навантаження на останніх у частині виконання адміністративно-управлінських функцій та дозволить зосередити увагу суддівського корпусу на здійсненні професійних обов'язків із відправлення правосуддя. Розмежування повноважень між головою суду та його заступниками й керівником апарату сприятиме забезпеченню незалежності суддів через створення механізму відмежування суддівського корпусу від ведення фінансово-господарських операцій та, як наслідок, недопущення впливу на них із боку контролюючих органів.

Водночас у літературі висловлена позиція про те, що «такий стан справ свідчить про повну залежність суду і його голови від

Державної судової адміністрації в аспекті організаційного забезпечення діяльності суду та може призводити до ускладнень у його роботі у зв'язку з відсутністю єдиного управлінського центру» [8, с. 271]. Ми не поділяємо цю точку зору. По-перше, і за раніше діючим законом про судоустрій організаційне забезпечення діяльності суддів здійснювалося Державною судовою адміністрацією України. По-друге, не слід ототожнювати організаційне забезпечення роботи суду та організаційне забезпечення діяльності судів. По-третє, голова й збори суддів місцевого загального суду мають реальні важелі впливу на керівника апарату.

Особливе положення в апараті місцевого загального суду займають помічники суддів, адже відповідно до ч. 3 ст. 151 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» вони не входять до складу апарату, а лише прикріплюються до нього для кадрового й фінансового обслуговування. Крім того, для помічників суддів передбачено особливий порядок вступу на посаду, а саме: вони призначаються на посаду та звільняються з неї керівником апарату за поданням судді, тобто без конкурсного відбору. На зазначене звертав увагу О.М. Михайлов. На його думку, «така процедура суперечить визначеним Законом України «Про державну службу» (ч. 1 ст. 15), майбутнім Законом України «Про державну службу» процедурам вступу на державну службу» [9, с. 345]. З такими поглядами погодитися не можемо, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 15 нині діючого Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року встановлено, що законами України може бути передбачено інший порядок прийняття на державну службу [10]. Щодо посилань на Закон України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року, який набирає чинності від 01 січня 2015 року [11], то варто зазначити, що вказаним законом посади працівників апарату місцевого загального суду не віднесено до жодної з груп посад державної служби. Із цього приводу вважаємо за необхідне конкретизувати належність працівників апаратів загальних судів до відповідних категорій державних службовців, що визначається Законом України «Про державну службу» та, як і в попередньому законі, передбачити можливість вступу на посади помічників суддів без проведення конкурсу.

Крім помічника судді, до штату апарату місцевих загальних судів входять також наукові консультанти, які повинні мати науковий ступінь кандидата або доктора юридичних наук, секретарі судового засідання та судові розпорядники. Щодо правового ста-

туса секретаря судового засідання, то варто зауважити, що, на відміну від помічника судді, він є учасником адміністративного й цивільного процесів та кримінального провадження. На сьогодні діє Типова посадова інструкція секретаря судового засідання місцевого загального суду, затверджена Наказом Державної судової адміністрації від 20 липня 2005 року № 86, відповідно до якої секретар судового засідання здійснює судові виклики та повідомлення в справах, які знаходяться в провадженні судді, оформлення та розміщення списків справ, призначених до розгляду, перевіряє наявність, з'ясовує причини відсутності осіб, яких викликано до суду, і доповідає про це головному судді, забезпечує фіксування судового засідання технічними засобами, веде журнал судового засідання, виготовляє копії судових рішень у справах, які знаходяться в провадженні судді, оформляє й направляє копії судових рішень особам, які беруть участь у справі, оформлює матеріали судових справ і здійснює передачу їх до канцелярії суду [12]. Варто зауважити, що більшість положень зазначеної типової посадової інструкції застаріли й не відповідають вимогам Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Враховуючи викладене, а також виконання секретарем судового засідання важливих функцій процесуального характеру, вважаємо доцільним, щоб його статус регулювався відповідним положенням, затвердженим Наказом Державної судової адміністрації України й погодженим із Радою суддів України.

Як і секретар судового засідання, учасником процесу є судовий розпорядник. На сьогодні діяльність служби судових розпорядників здійснюється відповідно до ст. 153 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і Положення про службу судових розпорядників та організацію їх діяльності, затвердженого Наказом Державної судової адміністрації України № 112 від 14 липня 2011 року та погодженого Радою суддів України 24 червня 2011 року [13], відповідно до яких судові розпорядники забезпечують додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головного в судовому засіданні. Вважаємо таким, що не відповідає Закону України про судоустрій і статус, підпорядкування судових розпорядників голові та керівнику апарату суду (п. 2.2 Положення про службу судових розпорядників), оскільки судові розпорядники входять до складу апарату, а тому голова суду може контролювати їхню діяльність.

Водночас не можемо погодитися з позицією законодавця про включення до струк-

тури апарату місцевих загальних судів наукових консультантів, які до того ж повинні мати науковий ступінь кандидата або доктора юридичних наук. Цілком зрозуміло, що обсяг і характер організаційного забезпечення роботи суду залежить від його місця та ролі в судовій системі України. Місцеві загальні суди розглядають справи виключно як суди першої інстанції, методичну допомогу та роз'яснення з питань застосування законодавства їм надають суди вищих інстанцій. На наш погляд, основні напрями роботи місцевих загальних судів не потребують наукового забезпечення й аналізу. Таким чином, положення про входження до штату апарату суду наукових консультантів зі ступенем кандидата чи доктора юридичних наук більш правильно передбачити в ст. 150 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що закріплює особливості функціонування апаратів Верховного Суду України й вищих спеціалізованих судів.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо ч. 9 ст. 149 Закону «Про судоустрій і статус суддів» викласти в такій редакції: «До штату апарату судів загальної юрисдикції входять також секретарі судового засідання та судові розпорядники. Правовий статус секретаря судового засідання визначається цим Законом та Положенням про секретаря судового засідання, що затверджується Головою Державної судової адміністрації України за погодженням із Радою суддів України».

Отже, апарат місцевого загального суду здійснює методичне, документальне, кадрове, матеріально-технічне й фінансове забезпечення роботи місцевого загального суду. Апарат суду очолює керівник, який підзвітний зборам суддів і підконтрольний голові суду. Покладення на керівника апарату частини організаційно-розпорядчих повноважень, що за раніше діючим законом про судоустрій здійснювалися головою суду, сприятиме створенню належних умов для здійснення правосуддя.

Ключові слова: місцевий загальний суд, організаційне забезпечення роботи, апарат суду, керівник апарату, голова суду.

Стаття присвячена вивченню питань організації й функціонування апаратів місцевих загальних судів. Автором внесено пропозиції щодо вдосконалення правового статусу помічників суддів, секретарів судового засідання й судових розпорядників.

Стаття посвячена изучению вопросов организации и функционирования ап-

паратов местных общих судов. Автором внесены предложения по совершенствованию правового статуса помощников судей, секретарей судебного заседания и судебных распорядителей.

This article is devoted to the study on the organization and functioning of the staff of local general courts. The author has made proposals to improve the legal status of judicial assistants, secretaries hearing and court officers.

Література

1. Сердюк В.В. Функціонування апарату вищих судових органів у контексті судової реформи / В.В. Сердюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – Вип. 3. – С. 20–26.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41 ; № 41–42 ; № 43 ; № 44–45. – Ст. 529.
3. Організація роботи суду : [навч. посіб.] / [І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, О.М. Овчаренко та ін.] ; за заг. ред. І.Є. Марочкіна. – Х. : Право, 2012. – 256 с.
4. Про затвердження Типового положення про апарат місцевого, апеляційного судів : Наказ Державної судової адміністрації України від 28 вересня 2012 року № 115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/N1152012/>.
5. Структура та штатна чисельність працівників апарату Міжгірського районного суду Закарпатської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mg.zk.court.gov.ua/sud0706/structure>.
6. Структура Святошинського районного суду м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sv.ki.court.gov.ua/sud2608/structure>.
7. Сергієнко В.С. Кадрова політика в суді: сучасний досвід / В.С. Сергієнко. – К. : ПП «Р.К. Майстер-принт», 2012. – 368 с.
8. Дем'яненко І.В. Повноваження голови місцевого суду у світлі реформування законодавства про судоустрій і статус суддів / І.В. Дем'яненко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право». – 2012. – Вип. 11. – С. 269–273.
9. Михайлов О.М. Процедура вступу помічників суддів адміністративного суду на державну службу в Україні / О.М. Михайлов // Актуальні проблеми політики. – 2013. – Вип. 48. – С. 338–348.
10. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
11. Про державну службу : Закон України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI // Відомості Верховної ради України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.
12. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду : Наказ Державної судової адміністрації України від 20 липня 2005 року № 86 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/2214/nds10/>.
13. Про затвердження Положення про службу судових розпорядників : Наказ Державної судової адміністрації України № 112 від 14 липня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/2214/nds10/>.

